

ԵՆՈՐԱԶԱՆԻ ՕՐԻՈՐԳԻՆ

Երանդիկն էն այն ազգերն, և երջանիկ է այն հայրենիքը, որոյ դատարը առաքինի են և կրթութեան հոգ ու խնամքը կը զգան և կը վարեն:

Գեղեցիկ առիթ կը նմայէ՞ դուք մեր ազգին յատկապէս, թէ Հայկեան տունը մերձ է այդ երանութեան, և Բագուայ պարծանք կը նմայէ՞ ձեր քնքարը զգացմունքով և նախանձիկ աւարտներով:

Բագուայ Հայոց առաքինութեան և ազգապիտանութեան տկարն է ձեր գործն կը տեսնենք փառաւոր, որ ձեր տանց, ձեր քաղաքացիաց վրայ տարած հոգացողութեանց հետ կը յարաբարակէ՞ ձեր սիրտը և կը տարածէ՞ ձեր խնամատար ասլը մի խումբ ազգատուութեան երեսէ տանապէս Հայ ժողովրդեան զատկապէս դատարարական կրթութեան և լուսաւորութեան օժանդակ լինելու, անշուշտ նկատելով թէ մեր ներկայ կրած չարեաց ու գրկահայ մի միայն և առաջին պատճառն է եղած աղիտութիւնը, և այդ թիւնաւոր և ապականելի օձին զոյգը շփոթելով՝ կը զգայէ՞ ինչի, որ իւր արգահիկն է ծոցին մէջ կը կրէ և կը մտաշարէ ժողովրդին սիրտը, տառով անոր իւր ունեցածին, թէ կորուստ կորուստ, թէ փրկութիւն՝ փրկութիւն:

Ս. Սանդիկեան օրիորդը, ի ներկայ վաղեմ ըստեաց փոխարէն, հանգիւրձ իւրեանց ազգայնով կը պարտին գիրենք մտածող խնամածող և բարեբարող անձանց, որոց ի կարգին Բագուայ ազգային տիկնայք օրիորդը և արք կը կրին երախտալիտութեան և գոհութեան արժանի կը համարին, քանի այս առաջին չէ, ինչպէս նաև վերջինս ալ չէ, որ Ս. Սանդիկեան արքան կը հանդիսանայ ձեր քնքարը: Այս, առնուազան օրիորդը, դուք ներկայիս օժանդակութեան հետ կը սքանչանայէ՞ զմեզ նաև ձեր գործն այն համարով, այլ ձեր ազնիւ սրտից և մտաց արժանի խորհրդաւոր և խնամալից նամակով, զոր հրատարակած էր «Մեզ Հայաստանի» իւր 75 յոգիսի 5 թիւ 25 համարով, յորում և յուսացուցած է չարուհեակ այդ նուիրական ձեռնարկը:

Կարող չենք գտնել բառեր որք բաւական լինին յայտնելու մեր գրգայմանց չափը, մեր անչափ հարգանքանց կշիռը, այլ այս և եթ կը կրենք թէ քանի որ կը շնչեն Ս. Սանդիկեան ասունքը իւրեանց կրնայ սիրել, շարունակ պիտի օրհնեն ձեր ջանքերն ու յիշատակը, պիտի օրհնեն ձեր ծայրագ լսող և ձեր ձեռքը լսող սուրբատառայ գրաւոր, և զիջէ՞ առժանի պիտի հանգիւսանին իրենց բարեբարաց ակնկալութեանց, լուսաւորութեան և առաքինութեան:

Պարտք կը համարուի կրկնել մեր հորհրակաւթութիւնն առ մեծ. խմբագիրն «Հայաստանի Մեզուն», որ յորդորակիւ միջնորդ հանդիսացած է ընկերութեան կողմանէ Ռուսաստանի ազգայնոց մէջ, ինչպէս նաև «Մշակի» Մեծ. խմբագիրն, որոց մէկ բարեբար և կը վայելէ Ս. Սանդիկեան վարժարանը, ընդունելով ի նուէր յիշեալ երկու լրագիրներէն մէկ մէկ օրինակ, խմբագրաց կողմանէ:

1875 թ. 27 ի զիտեց Ս. Սանդիկեան
4. Պալա Գ. Տիգրան ժողովի
Առնապալիք Առնապալիք
10. Ստիքարտեան Գրական Գ. Փերմեդեան.

Ամսոյ 27-ին նշանակած հայկական ներկայացումն յոգուտ փոքր Սիւրբ տոկոսներով յայտնուէ՞ ինչ ցարժ օրակ, որ սերել չունեցու թիֆլիսի հասարակութեան անտարբերութեամբ գէպի բարեգործութիւն, որ վերաբերում էր իրանց տոկոսով Հայ եղբայրը: Այդ ներկայացման տեղիք չունենալու պատճառի մասին պ. Չիլիկեանը տպել է «Մշակի» մէջ հետեւեալ նամակը:

ՆԱԽԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐԻՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 28-ին.

Պ. խմբագիր, Ես և ինձ հետ իմ ընկերներս համարուած լինելով, ինչպէս ևս շատ անգամ յայտնել եմ ձեր շարաքաղութիւնը, չէլերում, որ խմբագրող ամեն տեղ և ամեն երկրում հասարակութեան կեանքի անհրաժեշտ խնդիրները մէկն է և այդ պատճառով մենք թէև ոչինչ ներկայիս պայմաններով կարողուած չենք մեր գործունէութեան համար թիֆլիսի մէջ հասարակութեան հետ, այնու ամենայնիս պարտականութիւն համարեցինք մեր հայ լրագիրների միջոցով լրացատրել չեղած դեռ ևս մեր հայ խմբագրի պատմութեան ընթացքում այդպիսի մէկ երեւելի և անփութատ օրինակ, ինչպէս 27 սեպտեմբերի գիշերուայ հայերէն ներկայացումն ընդգրկին յետաձգելու պատճառը:

Այն իրողութիւնը: Մենք յայտնել ենք ձեր և «Մեզուն» կազմիչների միջոցաւ, որ մենք պայման ենք կապել թիֆլիսի խմբագրի վարչութեան (անտարբերութիւն) հետ, տալ շարունակ

նակ ներկայացումներն այս ձմեռուայ սեզոնի միջոցում:

Ահա մեր ունեցած բերանացի գլխաւոր պայմանները պ. պ. Տիգրան և Սիւրբ խմբագրի անտարբերութեան հետ:

1. Ս. Չիլիկեան, ա) պարտաւոր է տալ սկզբնական տեղեկութիւններ մինչև մեծ պատի երկուշաբթի 8 հայերէն ներկայացումն, բ) այդ ներկայացումների համար պարտաւոր էի վճարել ամեն անգամ 160 ռ. խմբագրի և նորա միջին եղած պարագայների ունենալու իրաւունքի համար և ուրիշ խիստ պայմաններ, որոնք կը կը պահանջէ հարկը, ևս կը բացարեւմտ:

Բայց այդ ծախսը մենք ամեն մէկ ներկայացման համար պիտի վճարէին աֆիսաների և զրոյց չորսի բերելու համար մոտաւորապէս 20 — 40 ռուբլի:

Վերջինից 27 սեպտեմբերի յոգուտ սովորութիւնների ներկայացումի համար մինչև գիշերուայ 6 ժամը մենք ունէինք կատարում 73 ռ.:

Հարկաւոր էր վճարել անտարբերութեան կանխիկ 160 ռ., աֆիսաների թղթի համար 3 ռուբլի, չորսի համար 10 ռ. և մանր ծախսերի համար 1 ռ. 50. տան վարձ (բեկիտի ցիւնների համար) 6 ռ.: Ընդ ամեն 180 ռուբլի 50 կ. ինչ անէինք. Անտարբերութեանը պահանջում էին ըստ ամենայն իրաւանց վարձ և չէին թող լուսաւորել թէ խմբագրի և թէ նորա մուտքը: Վճարեցինք ըստազիկ ներկայացումը, որ չը խաբենք խեղճ Հայ սովորութիւնների երեսակաւթութեան և յայտնել լրագրութեան միջոցով մեր ցաւակցութիւնը գէպի այդ իրողութիւնը, որը պէտք է ամեն մէկ ազնիւ սիրտ ունեցող Հայի մէջ զարթոյնէ մէկ տըխտը և ընդհանուր հարց՝ ինչին է պէտք Հայ հասարակութիւնը իւր հայրութիւնով բազմահայրենակ թիֆլիսի քաղաքի մէջ...:

Ընդունեցէ՞ և այն
Գ. Չիլիկեան.

Յ. խ. խմբագրում ենք «Մեզուն» լրագրի խմբագրութիւնից արտադրող այս մեր նամակը իւր թերթում ի լուստութիւն իւր ընթերցողներին:

Գ. 2.

Խմբագրութիւնն հորհրակաւթութեամբ ստացաւ «Փորձառու» Ռիչարդ խմբագրի կամ հարկաւորութեան միջոց՝ գրեցիք գործ Ռէնիամին Պրանկլինի, խմբագրութեան Վ. Աֆիսանցի կազմի վերայ տպած ծանուցումը երևում է, որ այդ գրեցիքն է հրատարակութիւն թիֆլիսի գիմնապետի Հայ աշակերտների և նորա վաճառումից զոյգացած գումարը նուիրում է տեղւոյ Ս. Գայիանան Հայ օրիորդական միջնակարգ ուսումնարանին. Գրեցիք գինն է 10 կոպ. և վաճառութեւն է պ. Ս. Վարդանանցի և ընթ. գրաւաճառանոցում:

Կ. Պիտում սկսուել է հրատարակուել «Միմա» անուն հայերէն զաւեշտական նոր թերթ արտոնութեամբ Անտոն Սաղաթեան Լիֆիտիի և խմբագրութեամբ Համան Էֆէնտիի:

Մասիսում կարգում ենք պ. թիլիկեանեանի նամակ, որից երևում է, որ այդ պարունակը երբեք եղած Օրագրոյ մասնակցներից մէկն այժմ ստացել է կառավարութեանց արտոնութիւն «Լրագիր» անուան հանապազօրեայ նոր թերթ հրատարակելու:

ՆԵՐՔԻՆ

Ամսոյ 25-ին կատարեական գիմնապետի զաւեշտական կատարուեցաւ Կովկասի գիւղատնտեսական ընկերութեան քան և Հինգ ամեայ յորիկանի հանդէպ ներկայութեամբ մեծ բազմութեան Զեռ մագիթումը, որ կատարեց վարչ-խմբի թիւն մի փեկարը, բոլոր հանդիսականները արք և կանայք հաւաքուեցան զաւեշտում, որ շքեղ զարդարուած էր ծալկներով: Ընդհանրութեան նախագահ Ժեմերով: Աստա՜ Ֆիլիպը բացեց նիստն և ընկերութեան քարտու դար պ. Սիտովկին կարգաւ ընկերութեան 25 ամեայ գործունէութեան հաւաքում:

(*) Տպագրելու վերջերս էր իւր նշումը Լիֆիտեանցի տպարանը:

Գ. 2.

Մոտոտ հաշիւը Այդ հաշիւի մէջ ընկեալութեան գործունէութիւնը բաժանեց նա երեք շրջաններ. ա. ընկերութեան հիմնադրելու երջանկայիշատակ իշխ. Վարդանցի ժամանակ, բ. իշխ. Բարեխորհրդի ժամանակ, և զ. իշխ. Բարեխորհրդի ժամանակ: Հաշիւի մէջ զեղեցիկ կերպիւ նկարագրեց էր, թէ իշխ. Վարդանցի օրերը Կովկասի մէջ գիւղատնտեսութիւնն ինչպիսիս էր և շատ իրաւացի ներկայացնէ էր, որ անտեսութեան այդ ծիլի առաջ տանկու համար կատարուել էին հարկաւոր էր բռնի տարածել այդ գիւղատնտեսական փրկութեան տեղեկութիւնը, որոյ վրան և հիմնուեցաւ այդ ընկերութիւնն: Այս ընկերութիւնը հիմնուած գործի կառավարական սկզբնաւորութեամբ, ի հարկէ ստացել էր պաշտօնական բնաւորութիւն, որ չէր վաղարել ունենալու և մինչև այժմ, նա մանուսիլ այն օրից էր ընկերութիւնը միացաւ. Կովկասի արքունական կառավարչութեան հետ հետաւորութեան կառավարչութեան հետ ընդհանուր շաղկապ: Երբ ընկերութիւնը 25 ամեայ ընկերութիւնը փորձ փորձել էր սկսելու գանդան ձեռնարկութիւններ յօգուտ տեղական գիւղատնտեսութեան բացաւ այդ բոլոր միջոցներ, է որ գիւղատնտեսների տղիւնութեամբ, է որ նոյն միջոցների անդործնականութեամբ ի գրեւ ևս եղած է չեն պատուաւորութեան ընթացիկ գործունէութեան եղանակի վերայ: Քննելով Մեծ իշխան Բարեխորհրդի շրջանը, պ. քարտու դար իւր այդ հաշիւում շատ հարկանցի կերպիւ յիշեց 15-ինայի մասին, որպէս մի ձեռնարկութեան մասին, որ նստել է հաշիւաւոր գումարների:

Հաշիւը կարգաւոր լիտոյ ներկայացան Ռուսաստանի գանդան գիւղատնտեսական ընկերութիւններից ու զարկած պատգամաւորների: Այդ անձինք կարգաւոր ու զ և ր ձ և ր, իւրաքանչիւրն երկու երեք կամ աւելի գիւղատնտեսական հաստատութիւններից ստացած յանձնարարութեամբ և մի քանիսը ներկայացրին զիլլոմներ ընկերութեան նախագահին և ոսկւայ մեծ մեդալներ քարտու դարին: Կարգաւոր ու զարկածն և տեղւոյ գիւղատնտեսական աշխարհագրական, բեռնական, տեղեկական և վիճակ կարգաւոր ընկերութեանց պատգամաւորները և լիտոյ Օսկերի բնակիչների, մահմետական օրհնի և Գերմանացի գաղութականների ներկայացուցիչները նոյնպէս ու զեղեւ առ ընկերութիւն: Միւս օրը ստացուել էր երկու շնորհաւորական հրապարակներ Մեծ իշխանից՝ մէկը ի դիմաց Թագաւոր Կայսեր, միւսն իւր կողմից: Հուսկ ապա քարտու դարը կարգաց ու զարկածն, նամակներ և հրապարակներ, որ ուղարկեց էին գանդան հաստատութիւններից և անձինքները: Ապա բաժանեցին ընկերութեան կողմից մեդալներ և պատուաւոր կոչումն Կովկասի գիւղատնտեսութեան համար պարագաւոր անձանց, որոնցից և պ. Ս. խմբագրացի ստացաւ փոքր արժանիքով մեդալ: Այնուհետև նոյն օրուայ հանդէպ վերջացաւ և պ նախագահը գոյցի նիստը: Հետեւեալ օրը ընկերութիւնը նիստ ունեցաւ իւր սեպտեմբեր տան, որ է Ալեքսանդրեան պարտիւրում, և խոսակցութիւն բացեց առաջին օրը գիւղագործութեան, երկրորդ օրը շնորհաւորութեան երրորդ նիստում գիւղատնտեսական գիւղատնտեսական արտաձեւը և չորրորդ նիստում անտեսների մասին:

Սեպտեմբերի 25-ից սկսած մինչև հոկտ. 2ը Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան 52 ամեայ հանդէպ էր Միտ գնելով այն նախաձեռնողներ, թէ մի այդպիսի հանդիսացող պիտի լինի, զուգէ շատերը երկակարում էին գործն մի շատ փառաւոր և շքեղ բան, որովհետև նորան ամբողջ Կովկասեան անտեսով էին կրեւ:

Մի բառով ասելով, տակ գտնուող երկրի, արգաւանդ և իւր պատգամով բազմահայակ Կովկաս իւր գիւղատնտեսական հանդիսում բնաւ չէ ցոյց տալիս իւր այդ գործի:

Մի բառով ասելով, տակ գտնուող երկրի, արգաւանդ և իւր պատգամով բազմահայակ Կովկաս իւր գիւղատնտեսական հանդիսում բնաւ չէ ցոյց տալիս իւր այդ գործի:

Գ. 2.

Կատարութիւնը: Այսպէս չէր տեսնում այնտեղ գանդան նախագիւղի արտադրութիւնը՝ ոչ Նրեանու տեսակ տեսակ քնքարը խաղողները, գիւղերը, սկսել, ոչ Նիստեանու պղտու հոտը, ապիւր ազգի խաղողները, զիւրը Բագուայ լիճանները, Նոխաւ տանձերն և այլն և այլն: Գնեկարութիւնը ընդհանուր գիւղատնտեսական հանդէպ բանաւոր համար պիտի նախապատարարութիւն տեսնէր մեր երկրի ամեն նախագիւղի բուսական արդիւնաբերութիւնները ժողովրդու, որով կարելի լինէր ա. մին անձնութիւն մի գաղափար կազմել նորա բուսականութեան վերայ:

Զուգեցրելով մէջ միայն Յիւրիկի փոքրիկ նախագը 1873-ին մի այդ տեսակ հանդէպ բացեց ժողովրդի առաջ. Համաձայնելով այս մէկ կանտոնի արդիւնաբերութիւնը Կովկասեան գիւղատնտեսական հանդէպի նիւթերի հետ, այս վերջին շատ անգամ ու նստել էր նորա առաջ: Այս առիթով ևս չեն կամեում ասել, թէ Յիւրիկի նախագիւղի արդիւնաբեր է քան ամբողջ Կովկասը, կամ թէ իւր լոյսերի տեսակներով աւելի հարուստ է, քան մեր երկիրը, ոչ. սորանով միայն կամեմ ասել, թէ մեր ընկերութիւնը աշխատ չէր եղել նիւթերի բոլոր տեսակներն և այն բոլոր նախագիւղերը ի ցոյց ժողովրդեան հանդէպ հանել: Այն ինչ այս տեսակ հանդէպ ներք մեծ նշանակութիւն ունին մեր ազգաւոր նախագիւղեանց համար: Այստեղ ամեն ոք ծանոթանում է տեսնում է իւր երկրի արգաւանդ իւր բոլոր ձորիկներում, այստեղ նա մի օրը գաղափար է կազմում իւր հայրենիքի մշակութեան վերայ: Այստեղ ասելով, աւելի աչքի էին զարնում Լազուրալիքը: Տեսիլքի գաւառը տանկական և ամբերիկական սիրտերից ծխախոտի բաւ տեսակն էր արտադրել: Այնպէս ինչ եղել և թիֆլիսի չիլիկանների ծխախոտի տեսակները, որ մի քանի գործարանատերերի ջանքով են մշակուել:

Երկիրը տանց հայտաւոր մշակութեան ոչինչ ազնիւ տեսակ միջոցին չէ բուսեցնում, ոչ մի ժամանակ տանկական կամ ամբերիկական ծխախոտ չէ ընծայում, բայց և երբ մենք էլ ջանք գործ կը գնենք և Նիւրալից կամ Ա. միւրիկայի ազնիւ տեսակ բուսեցնենք մեր կրկնային կրկնակցանքը՝ այն ժամանակ շատ կարելի է, որ մեր աշխատանքի պատգամները կրկնապատիկ վարժարանաւոր տեսակներ, ինչպէս փորձերն ցոյց են տուել ծխախոտի վերաբերութեամբ:

Այն կառավարատեր Գուրալիցի կամ Գերմանացի, որք անգաղար ուղի են կարգում իւրեանց մշակած սորձի անկան վերայ, թող ձեռնարկին ծխախոտի մշակութեան, որովհետև աս լաւ ապագայ է խոստանում Կովկասի համար:

Շատ գեղեցիկ էին և արժանիքաւ քանդակարգը իրեղեքը նոյնպէս և միտաւորացի գործունէները, որ ներկայացրել էր պարուն Բորիսանցը:

Ս. Ա.

«Միմ. Բեռ.» լրագիրը արտադրելով իւր է-Յիւրիկ մէջ «Մեզուն» մէջ հրատարակած պարուն Գրիգորեանցի նամակը Սարգիս Կատարեանցի մասին, խոստացաւ իւր կողմից հաւաքել այդ երեսաւարի մասին կարեւոր տեղեկութիւնը: Այժմ ինչպիսի լրագիրը իւր 101 համարում գրում է, թէ Կովկասեան ուսումնական չիլիկի տեսակ պ. ժիլիկովիկին պարտաւորեց միւր տաղով հետեւեալ տեղեկութիւն, համաձայն մեր խնդիրքի: Թիֆլիսի կառավարական գիմնապետի աշակերտ Կատարեանցի ըստ յառաջադրութեան գիտութեանց մէջ և ըստ վարույ նա ամենայնպէս աշակերտներից մինն է, նիւթական կողմից նա գրում է մեծ կարօտութիւն օգնութեան, գիմնապետ իւր կողմից արտադրել է նորան ուսման վարձից:

«Միմ. Բեռ.» լրագիրը այս տեղեկութիւնը հրատարակելով, իւր կողմից աւելացնում է, թէ ինքը Միմ. Բեռ. լրագրութեան հետ միայն առաջադրել է Կատարեանցին խնամող Բագուայ Կարգաւորական յանուն Ս. Գրիգոր Լուսաւորի ընկերութեան:

Հաղորդելով ընկերութեան վերջոյգրեւ տեղեկութիւնը համար «Միմ. Բեռ.» լրագրից, Կատարեանցի մասին, աւելացնում ենք մեր կողմից, որ ինչպիսի պ. ժիլիկովիկին, հաղորդեց միայն թէ Կատարեանցի երկրորդ զատաւանն է և նրան կը հարկաւորուի միայն ամսական 10 ռ. նպաստ:

Սեպտեմբերի 28-ին կրկնակի Գիւղատնտեսական ընկերութեան վարչութիւնը հանդերձ հաշուակարարներով երկրորդ աշխատութիւն է արել 15-ինայի ֆերմային և նորան կից ու-

սումարանին: Դերկայ գանդաներից ունեք ինչպէս լուսն ենք, զփոք են մնացել այդ հաստատութիւնից, նորան անյարմար և անընդունակ համարելով ծառայելու իւր նպատակին, թէ հոյի և թէ կլիմայի յատկութեամբ, ուստի անցեալ սեպտեմբերի 29 և 20 տեղի ունեցած նստերումը, որ վիճարանութիւնը էին ժողովրդական գիւղատնտեսական կրթութեան մասին, բաղաժոյժեալ ձայների վճովեցաւ թէ ֆերմային և թէ նորան կից գիւղատնտեսական զարգացի հարցը յանձնել առանձին յանձնաժողովի քննութեան:

Յանձնաժողովի անդամող ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ մինչև երեքշաբթի (ամսոյ 7-ը):

Լուսն ենք, որ Կիւրմիայի ջրանցքը, որ դուրս է բերած Կուր գետից և վազում է Մուշապիկի պղտու միջով և առողում է Կուրմիայի աղբիւնը, միտաղիւ են տանել աւելի բարձրով, այնպէս որ նա կը ջրէ թէ Մուշապիկից վերն գտանուող աղբիւն և թէ այն զարգալ տարածութիւնն, որ գտնուում է ի շնչալ երկու աղբիւնների մէջ:

Նթէ այս մտադրութիւնը կը կատարուի՝ կասկած չը կայ, որ այն զարգալի տեղը շատ արդիւնաւոր կը լինի. ուստի և հրաւիրում ենք ուղարկութիւնը այն անձանց, որոնք կամենում են այդ կողմերում գետին ձեռք բերել:

Վրաց «Կրեմա» լրագրում կարգում ենք երկրաբանական հոգով գրած մի յոգուած մեր երկաթուղիների մասին: Յիւրալ լրագիրը պատմում է թէ ներկայումս երկու Միւրիկայի ներ չը հանդիսով Կովկասի իշխանին երկաթուղի գնացքին, հետոյ մաղ են տուել գնացքի ետեղի և եկել են Սամարեյի իշխան (28 վերստ) աւելի վաղ, քան գնացքը: Այն ինչ այդ 28 վերստ ձանապարհի տարածութիւնը այնքան հարթածաւոր և հաստատ է որ գնացքը կարող էր 30 վերստ մի ժամում արագութեամբ ընթանալ առանց որիկից վերտանգի:

18 տարի շարունակ հրատարակուող Թիֆլիսում Վրաց «Յիւրիկ» (արշալոյս) օրագիրը զարգալ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Տաճ կատարեցին և Սերիկայից ստացած լուրերը շատ ծանրաշիւ են: Տաճ կատարեցին գործերը զրաւեցին Կրկն գետի վերայ գտնուող փոքրիկ կղզին, որ վիճարանութեան առարկայ էր դարձած Տաճ կատարեցին

բաժնի իւր նախագիծը և որ մեծ համա-
կրօնական գաւառ լայնակաւ ժողո-
վոյն կողմէն Այլ նախագիծը քարոզում
է ու համապատասխան ազատամիտ կառա-
վարութեան սկզբունքը և քաղաքական ու
կրօնական ազատութիւնն Այլ ամենալաւ
պատասխան է վաղեմի ինտրիկաների
դէմ, որ կամենում էր կրօնական ազա-
տութեանը ճնշել Սպանիայում յոգուտ
պապականութեան Սպանիայում շուտով
կը հրաւիրէր պատգամաւորաց ժողով և
այն ժամանակն այժմեան պետական կազ-
մակերպութիւնը կը սրբագործէր ազգային
ներկայացուցիչներն զձեռով: Ինչ վերաբե-
րում է Գծն—կարծախն, նա շարունակում
է քաջութեամբ տեղի տալ: Նորա առաջ-
վայ հաւատարմութիւնը և Նաւարայ
նահանգները ապստամբեցան իւր դէմ և
հրաժարուեցին ինչ միայն զօրքի և փող
տալուց, այլ և ապստամբարան տալուց:
Պաշտպանները հարգուեցին, որ այնտեղ
ժողովուրդը ապստամբեց կարողութիւն
պատճառով, որ 2 քահանայ հրատարա-
կեցին «կարողութիւնը հրաժարուեցին
զօրութեամբ բոլոր 15—50 տարեկան հա-
սակի տղամարդիկը պարտաւորում են զօ-
րք մատուցել: Բնակիչները վրդոված այդ
տեսակ յանգիւնութիւնից, քահանաներին
ճեղքեցին, զօրք տրին և յայտնեցին, որ
նորա պատահական կորուստ ևն ամեն կապ
կարողութեան ճշտ: Կորուստով է բա-
ցարկուծ այն հանգամանքը, որ կարողութիւն
մտադիր է շուտով մի հրաժարուեցին հրա-
տարակերտ, որի մէջ նա մեղադրելով «իւր
սիրելի հպատակներին» պատճառութեան
մէջ, կը յայտարարէր, որ մտադիր է ժա-
մանակաւորապէս դարձնելու պատա-
րագը, որ նորից սկսի աւելի յարմար մի-
ջոցին: Եթէ Սպանիան գտնէ մի տարի վա-
ղելի ներքին խաղաղութիւն, և եթէ Ալ-
ճիսի կառավարութիւնը ազնուութեամբ
կատարի իւր պատասխան նախագիծը անու-
շաղիւր լինելով աշխարհական և կրօնական
յետադիմութեանը, այն ժամանակ Գծն-
կարողութիւն կրկին քաղաքական տապալեզ
գուրք գտնի անկարելի է: Նորա մեղքը
Պրիւսիան լեռներէն ամբողջութեամբ փակած
կը լինի: Սպանիային շատ թանգ նստեց
իւր օրինաւորութիւն սկզբունքը: Նա այլ ևս
գիտում կարող է ընկնել Գծն—կարողութիւն
ձեռքը, որ քանից, այրեց, աւերեց շատ
գիւղեր ու քաղաքներ և թափեց շատ ա-
րիւն այն երկրում, որի վերայ կամենում
էր թաղաւորել:

Սպանիայից եկած լուրերն ուշադիր
լինելով Գծն—կարողութիւն յանգ-
վեց, որ իւր գործը տանու է տուել և
ինչպէս լաւում է նա մտադիր է մի հրա-
վարական հրատարակելու, որի մէջ կամե-
նում է յայտնելու բոլոր աշխարհին, որ
«պղծելի և անարժան» ստիպում է նո-
րան ներկայումս դադարեցնելու պատերազ-
մը, որ դարձեալ սկսեց այն ժամանակ, երբ
յարմար միջոց կը գտնէ:

Սերբիայի կառավարութիւնը քաղաքա-
կան ամուր զիւարկութիւնը ի նկատի
ունենալով, կարգադրել է, որ ներկայ կի-
սամեայ հարկերը շուտով ներս բերելու դաժ-
նարանք: Բեկորաւի բնակիչները հարկերը
պէտք է բոլորովն տանան մինչև հոկտեմ-
բերի 7-ը: Մի քանի նահանգներում
հարկերն արդէն հաւաքուել, մոկ ևն գան-
ձարան կարծում են, որ Սերբիայի բնա-
կիչները կարող են բոլոր հարկերը վճա-
րել 10 օրու մը, որովհետեւ ներկայ տա-
րումը սիւնդիկի հոկտեմբր շատ առատ էր:

Կոստանդնուպոլսէն հեռագիրը հարգ-
ուեց է սկսած միջին 26-ից, որ մեծ և
պարզաբար բոլորովն մտադիր է պատերազմ
յայտնելու Սերբիային: Ի նկատի ունենա-
լով, որ Գրինս դեռ վերայ ներկայումս
կազմուեց է կամաւոր զինուորների մի զուեղ,
համապատասխան զինուորական նախարարն և

արքունիքի անդամներն մեծ մասը կարծիք
յայտնեցին յոգուտ պատերազմի Նոյն հե-
ռագրի ասելով մեծ տերութիւնները ներ-
գործում են առանձին, որ շատ թուրաց-
նում է նոյա միջամտութեան յառաջա-
գիւնութիւնը: Ըստ կատարանի զօրքերի Սեր-
բիա մասերը աւելի քան թէ հաւանական է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Одессе Вѣст.» լրագրում կարդում ենք,
որ Օդեսայի հաշտարար դատարարի մօտ ե-
ղել է հետեւեալ դէպքը: Հաշտարար դատարարը
ընդմիջելով իւր նիստը, գուրս է եկել միւս
սենեակի Այս ժամանակ ներկայ գտնուողնե-
րից մէկը, նստել է հաշտարար դատարարի առ-
ջին ու սկսել է խոսել ներկայ գտնուողնե-
րին, ասելով զօրք բոլորեքանքդ զոյգ էք ևս
խաբըք, իսկ ևս հաշտարար դատարարը, ձեզ
բոլորեքանքդ կը դատաւարանեմ ժողովուրդի
մէջ իմաց էր տուել հաշտարար դատարարին
պատահածի մասին, և երբ նա մտել է դատա-
րան, տեսել է նորա սեղանի մօտ նստած է
մի Հրէայ և ձեռքերը խաղաղեցնելով խոսելով
է: Երբ հաշտարար դատարարը դարձաւ ան-
յայտին հարցով, ինչ էք կամենում և ո՞վ էք
դուք, Հրէան իւր կողմից կը հարցնէր և առա-
ջարկեց դատարարին, վեր կենալով ասելով ևս
ձանրաբարոյ մօտենալով նորան ձեռքում
փայտ բռնած՝ «իսկ դուք ո՞վ էք և ինչ էք
կամենում իսկ այստեղ հաշտարար դատարար
ևս և ձեզ բոլորեք խաբըքանքներն այս րոպէին
կը դատաւարանեմ: Հաշտարար դատարարը
գուրս է եկել դատարանից և իսկոյն ուղար-
կում է ոստիկանների ետեւից: Ոստիկանը մի-
այն խորամանկութեամբ նորան կարողացել է
կարանաւորել՝ նա առաջարկել է նորան գնալ
նորա հետ ոստիկանատուն, ուր նա կը ստա-
նայ երկու ժամուրս մի քանի ծանր յան-
ցանքների հետադետելու համար: Սկզբում
կեղծ դատարարը տեսնելով նորան նրա խոր-
ոստիկանին, ինչո՞րով է ապաստել, մինչև որ նա
կ'աւարտէ գործի զննութիւնը, բայց երբ լսել
է ոստիկանի առաջարկութիւնը յանցանքներ
հետադետելու մասին, ծանրաբարոյ գուրս է ե-
կել դատարանից: Այս մարդն է Ռոյալման
որ խեղճ էր եղած:

«Черновое-Обществ. Вѣстник.» լրագրում
կարդում են, որ Կիւմի թիւում նորիւրումս ար-
ձակել են ինչոքոր ուսումնարանի մի կառա-
վար, որը մի և նոյն ժամանակ եղել է սրբ-
բազան պատմութեան դասաւոր: Այս երեւելի
մանկավարժի դասաւորութեան եղանակը այժ-
ման մանկավարժական պահանջներին համա-
ձայն եղել է շատ օրինակելի: Այսպէս գոր-
բնակ ցանկանալով, որ նորա դասաւորութիւն-
ը լինի հետաքրքրելի երեւանների համար ևս
ուշադրութեան արժանի, նա դասաւոր մէջ
պահանջելու է եղել, որ երեւանները խորովի
զայլ պէս ուսում, պատկերացնելով ուսուց-
չի կարգադրութեամբ, թէ ինչպէս դասերը
վստահաւորեցին կրթական երեւանները, Սրբ-
բազան երեւանները հաշտում էին նրանց տան
շան պէս, կամ գուրս էին աւանակել պէս
երբ սրբազան պատմութեան դասերի ժամա-
նակ դէպք էր պատահում յիշել այդ կեն-
դանիների մասին: Երեւանները որը լուս էր
հաշտում շան պէս կամ գուրս աւանակարար,
նա ստանում էր բարձր թիւանշան: Առանձին
հետաքրքրելի էր երեւանները համար սրբազան
պատմութեան նկատողական դասաւորութիւ-
նը, որը մի քանի աշակերտների համար ա-
ռանց արտասովոր չէր անցկենում: Այսպէս
գոր օրինակ պատմութեանը մի անգամ Գայի
պաշարուն, ուսուցիչը բաժանեց աշակերտնե-
րին իւրաքանչեւների և շարաքաղ զաղա-
քի բնակիչները: Գայաւ ց ո յ թ թ թ թ
գաւորի պարանոցին յաղթողները հանգիւց
կապեցին և ահա քաջցին նորան կամ անե-
լու դատաւարանի մօտ: Սակայն թաղաւորը
ազատուեցաւ, շնորհիւ միայն իւր բազմակերպի,
արմատաւոր անկողն աւելի եւս հաշտարար իւր
բայեղանքների քննելու: Ի ներքին այս տեսակ
դասաւոր պահելու չէր կարող լինել և շատ
իրաւացի մեթոտեցաւ դասաւորութիւնից:

Քաղաքային խորհրդի վերջին նստում
քննուեց էին քաղաքային ջրանցքի և զաղա-
քին լուսաւորութեան և հաշտարարի հարցերը:
Քաղաքային լուսաւորութեան հարցը անորոշ ժա-

մանակով յետաձգուեցաւ, իսկ ջրանցքի մա-
սին կազմուեցաւ յանձնաժողով խորհրդի 7
անդամներից:

ՊԱՏԱՐԱՐԱՆԻՔ ԽՈՒՄԵՐՈՒԹԵԱՆ

Կիւմի: Պարսկ աստուծոյն: Ուղարկեցին
ձեզ Մեղուի համարները, սկսած միջինից
սկսելով:

Բաժնուց. Ա. Գ. այն:

Խ Ի Բ Ե Դ Ի Պ. ՍԻՄԵՐՆԵԱՆՑ

Հ Ի Կ Ե Դ Ի Զ. ԵՆԻՖԱՆԶԵԱՆՑ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ՀՈՅՏԵՐԵՐԻ 3-ին

Ա ս կ ի Ն (պոլիտիկական)...	5	—	90
Ա Բ Ժ Ե (միջին մանկ)...	1	—	10
Հ ի Ն Ե Դ Ի Զ (5 հատը)	1	—	10
Փ ո խ ա ն Կ ա զ ի Պ յ յ յ յ յ	6	—	55
Վ Ե Դ Ի Զ (պատմական իրաւ)	4	—	50
Գ ա լ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	7	—	26
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	345	—	
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	19	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	13	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	17	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	8	—	”
Մ Ի լ ս տեաակ...	7	—	50
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	6	—	80
Պոլսականի տրանզիլի...	4	—	50
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	7	—	50
Կ տ ա Բ Ե Դ Ի Ն ի խ ո լ լ ա ը	108	—	”
Ի ի ճ ը թ ո յ ը	45	—	”
Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	7	—	80
Ի խ ա Բ ա ժ ի	4	—	50
Պ յ յ յ յ յ յ յ	10	—	10
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	3	—	40
Մ Ե Դ Ի Զ (սառնո)	3	—	20
Պ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	”	—	60
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	”	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	”	—	”
Կ ի ճ ի ճ ի Կ ե ժ ա լ ի Բ ո լ ս	5	—	20
Պ լ ա լ ս	5	—	20
Տ լ ա լ ա լ ս	4	—	40
Պ ա լ յ ա լ ա լ ս	4	—	”
Գ լ լ լ լ լ լ լ լ լ	2	—	10
Կ լ լ լ լ լ լ լ լ	5	—	”
Ն ա լ ա լ յ Մ ա լ լ լ լ լ լ	2	—	60
Մ Ե Դ Ի Զ տ լ լ լ լ լ լ լ	8	—	50
Պ լ լ լ լ լ լ լ լ լ	132	—	10
” Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	98	—	20
” Ի ժ լ լ լ լ լ լ	123	—	”
Մ լ լ լ լ լ լ լ լ լ լ	15	—	40
Մ ա լ լ լ լ լ լ 10-ի լ	50	—	”
Կ լ լ լ լ լ լ 25-ի լ	75	—	”
Բ լ լ լ լ լ լ 14-ի լ	50	—	”
Մ ա լ լ լ լ լ լ լ լ լ լ լ	225	—	”
Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ	223	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ Ե Դ Ի Զ (սա լ լ լ լ լ)	10	—	20
Ճ լ լ լ լ լ լ	5	—	20
Մ Ե Դ Ի Զ լ լ լ լ լ (լ լ լ լ լ)	3	—	30
Տ լ լ լ լ լ (լ լ լ լ լ լ)	2	—	70
Մ լ լ լ լ լ լ լ	3	—	20
”	5	—	95
Մ Ե Դ Ի Զ լ լ լ լ լ	13	—	40
Տ լ լ լ լ լ	10	—	45
Մ Ե Դ Ի Զ (լ լ լ լ լ)	13	—	40
Մ ա լ լ լ լ լ լ լ (լ լ լ լ լ)	7	—	20
Մ Ե Դ Ի Զ	1	—	”
Պ լ լ լ լ լ լ լ (լ լ լ լ լ)	15	—	”
Ս լ լ լ լ լ լ լ լ լ 1,	12	—	50
2,	10	—	20
3,	9	—	40
Մ ա լ լ լ Լ լ լ լ լ լ լ լ լ	2	—	40
Մ լ լ լ լ	”	—	55
Մ ա լ լ 83 տա լ լ լ լ լ լ լ	6	—	70
Մ Ե Դ Ի Զ	2	—	50
Մ Ե Դ Ի Զ տա լ լ լ լ լ	180	—	”
” Ե Դ Ի Զ լ լ լ լ լ	154	—	”
Մ Ե Դ Ի Զ լ լ լ լ լ	9	—	90
Մ լ լ լ լ լ լ լ	4	—	”
Մ լ լ լ (լ լ լ լ լ լ լ լ)	6	—	20
Մ լ լ	2	—	60
Մ լ լ լ	6	—	70
Մ ա լ լ լ լ լ	20	—	”
Մ լ լ լ	8	—	”
Մ լ լ	1	—	40